

ontmoetingen

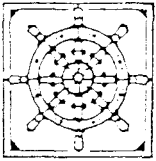
DRIEMAANDELIJKS CONTACTBLAD
VOOR FAMILIE, VRIENDEN EN KENNISSEN
VAN DE FRATERS
VAN ONZE LIEVE VROUW, MOEDER VAN BARMHARTIGHEID
TILBURG - NEDERLAND

AFLEVERING 118

AUGUSTUS 1995

VAN DE REDACTIE

De Nederlanders spraken vroeger over de West en de Oost, en bedoelden dan de Nederlandse koloniën: West-Indië (de Nederlandse Antillen en Suriname) en Oost-Indië, het tegenwoordige Indonesië. Juist in die drie koloniën is onze congregatie haar werk overzee begonnen. Juist over die drie gebieden kunt u lezen in deze aflevering 118. Maar ook Nederland en België zijn vertegenwoordigd in een artikel over de Vlaamse dichter Guido Gezelle en zijn contacten met de Tilburgse congregatie. Verder nog, naast de vaste rubrieken, informatie betreffende een omvangrijke bibliotheek, opgeheven, maar toch her en der voortbestaand. En Kenya laat zich ook nog even horen.

Voor ieder iets naar zijn of haar gading?
Wij hopen het.

WAT IS ER GEBEURD MET DIE GROTE BIBLIOTHEEK VAN DE FRATERS?

Wie in de maanden juli en augustus van 1962 post zou hebben gevat tussen het oude moederhuis van de Fraters van Tilburg en de ernaast gelegen pas voltooide nieuwbouw van het generalaat, zou getuige geweest zijn van een opmerkelijke verhuizing. Een verhuizing van tienduizenden boeken, in smalle draagbakken van één meter lengte. Die bakken werden gevuld in de zogeheten Grote Bibliotheek, in de Centrale Studiebibliotheek en in de Tijdschriftencentrale. Die drie bibliotheken waren tot dan toe in het moederhuis gevestigd geweest, maar kregen nu, in 1962, een onderkomen in het generalaat. In de achtervleugel van dat gebouw was namelijk een uitgebreide voorziening getroffen voor het onderbrengen van deze (en later nog andere) bibliotheken. In het souterrain kwamen de tijdschriften; gelijkvloers de leeszaal met de naslagwerken (woordenboeken, encyclopedieën en dergelijke) en de werkruimte van de bibliothecaris, en op de verdiepingen 1, 2 en 3 de boeken. Als naam voor het geheel werd gekozen: Centrale Bibliotheek Fraters.

VOORGESCHIEDENIS 1850 - 1962

We moeten nu terug naar het midden van de vorige eeuw. De congregatie van de Fraters was opgericht in 1844. Reeds in 1850 werd in het moederhuis gestart met het opleiden van frater-onderwijzers. In 1854 werd daarnaast begonnen met de opleiding van toekomstige priesterleden (paters). Voor die opleidingen waren boeken nodig en het verbaast dan ook niet dat de Kroniek der Congregatie bij het jaartal 1864 melding maakt van een reeds bestaande bibliotheek. Met name voor de priesteropleiding, die in 1864 geheel in handen van eigen leraren werd gelegd, was een goed voorziene bibliotheek onmisbaar.

De bibliotheek breidde zich door aankopen en door schenkingen gestaag uit. Dat de afdeling godsdienstwetenschappen een flinke plaats innam, ligt voor de hand.

Opvallend is dat ook de afdeling Nederlandse letterkunde op den duur uitgroeide tot een waardevolle collectie, die paters en fraters in de periode van 1883 tot 1920 konden benutten bij het samenstellen van letterkundige school- en studieboeken voor katholieke jongeren.

In 1906 komt er een bibliotheek bij. De congregatie telt dan in Nederland 18 fraterhuizen. Er wordt in verband daarmee in het moederhuis een algemene pedagogische bibliotheek ingericht. Iedere gemeenschap in Nederland ontvangt een lijst van de aanwezige werken. Die kunnen worden opgevraagd. Het doel is, de fraters-onderwijzers meer gelegenheid te geven zich wetenschappelijk te ontwikkelen om zich steeds beter voor hun onderwijstaak te bekwamen.

Deze bibliotheek wordt later in hoofdzaak een uitleencentrum ten dienste van de fraters die voor een wettelijke onderwijsbevoegdheid, een acte, studeren.

Een onderdeel van die tweede bibliotheek was de afdeling tijdschriften. Die afdeling werd in 1954 verzelfstandigd. Zo ontstond een derde bibliotheek, de Tijdschriftcentrale.

VAN 1962 TOT 1980

Zoals in het begin van dit artikel vermeld, ontstaat in 1962 een nieuwe situatie door de samenvoeging van de drie genoemde bibliotheken in het generalaat. Deze Centrale Bibliotheek Fraters blijft dan voorlopig nog groeien, zowel door aankoop als door invoeging van werken, afkomstig uit opgeheven gemeenschappen. Ook komen vanuit het moederhuis nog twee omvangrijke collecties over: de muziekbibliotheek en de verzameling schoolboeken.

In december 1971 wordt begonnen met het afbreken van het moederhuis, dat vervangen zal worden door het kloosterbejaardenoord 'Joannes Zwijsen'. Wat nog in het moederhuis aan boekencollecties aanwezig is, wordt nu ook overgebracht naar de Centrale Bibliotheek Fraters: de boeken voor geestelijke lezing, kerkboeken, ontspanningslectuur en de toneelstukkenverzameling van de befaamde toneelclub van het moederhuis.

Er komt dan echter na enkele jaren een keerpunt in zicht. Langzamerhand heeft de veroudering van de con-

TILBURG - Een kijkje in de bibliotheek van het Moederhuis, zoals die was tot juli 1962.

gregatie in Nederland tot gevolg dat er steeds minder gestudeerd wordt en de Centrale Bibliotheek haar functie grotendeels verliest. Het generaal bestuur, in samenspraak met het provinciaal bestuur Nederland, ziet zich voor een groot probleem geplaatst: grote ruimtes worden in beslag genomen door een boekenbestand dat voor de congregatie nog maar weinig nut heeft en waarvan ook personen van buiten - ondanks een paar pogingen in die richting - slechts zelden gebruik maken. Het wordt steeds duidelijker dat in stand houden van de bibliotheek geen zin heeft. Per 1 januari 1980 wordt de aanschaf van boeken stopgezet. Tevens wordt besloten, in te gaan op een verzoek van het Dekenaat Tilburg-Goirle en de leeszaalruimte ter beschikking te stellen voor een dekenaal centrum (1980)

De vraag ligt er intussen nog altijd: Wat moet er gebeuren met al die boeken en tijdschriften?

VAN 1980 TOT 1995

Na veel tasten en zoeken, wikken en wegen komt het volgende besluit tot stand:

- * We behouden wat voor de congregatie zelf van belang blijft.
- * Al het overige dient, indien mogelijk, dáár terecht te komen waar het goed beheerd wordt en dienstig is voor de gemeenschap.
- * Voorrang krijgen daarbij katholieke instellingen en instellingen in Brabant.

In feite houdt dit besluit in dat de Centrale Bibliotheek Fraters wordt opgeheven.

Als van blijvend belang voor de congregatie worden aangemerkt:

- a. werken met een frater als auteur of medewerker;
- b. de naslagwerken;
- c. alles wat te maken heeft met de geschiedenis van de congregatie;
- d. alles wat te maken heeft met de spiritualiteit, de geest van de congregatie (onder andere werken van en over de H.Vincentius a Paulo en de H.Franciscus van Sales);
- e. werken en tijdschriften betreffende Brabant;
- f. alles wat te maken heeft met de overzeese gebieden waar de congregatie werkzaam is.

De werken met een frater als auteur of medewerker zijn overgebracht naar het congregationeel archief. Met het overige (b tot en met f) is een restbibliotheek gevormd. Op zich nog een respectabele verzameling met een lengte van 160 meter, maar nog geen vijf procent van het oorspronkelijke totale bestand.

Te vermelden valt overigens nog dat er ook boeken zijn overgenomen door de Tilburgse fraterhuizen 'Joannes Zwijzen' en 'Elim', en dat er een flink aantal Engelstalige boeken naar Kenya is gegaan ten dienste van de fraters aldaar.

Waar is nu het overige, die 95 procent, terechtgekomen? De bibliotheek was onderverdeeld naar vakgebieden. Men kwam tot de bevinding dat men per vakgebied naar een of meer goede adressen moest zoeken. Ideaal zou zijn

geweest als een vakgebied als geheel een goede bestemming had kunnen krijgen. Dat is slechts in drie gevallen gelukt. De afdeling muziek is in haar geheel overgenomen door het Brabants Conservatorium (1990), de afdeling Nederlandse Letterkunde door de Katholieke Universiteit Brabant (1991), beide in Tilburg, en de afdeling Opvoedkunde door de Katholieke Universiteit Nijmegen (1986). Van het onderdeel schoolboeken en wandplaten is het grootste gedeelte gedeponerd in het Nationaal Schoolmuseum te Rotterdam.

Het zou te ver voeren, van ieder vakgebied aan te geven hoe de afwerking verlopen is.

De Tijdschriftcentrale werd per 1 januari 1988 opgeheven. Voor 2/3 deel van de vele tijdschriftjaargangen vond men zes interne bestemmingen en 21 externe bestemmingen. Toen het resterende en ook de rekken verwijderd waren, was in augustus 1989 de hele kelderruimte leeg, in afwachting van de inrichting als congregationeel museum.

In totaal hebben ruim dertig instellingen profijt gehad van de opheffing van de bibliotheek. Als belangrijkste afnemers vallen te vermelden, naast de reeds eerder genoemde: de Katholieke Leergangen Tilburg, daarbij inbegrepen de academies voor Beeldende Vorming, voor Bouwkunde, voor Journalistiek en voor Mens/Arbeid; de Theologische Faculteit Tilburg; het Titus Brandsma-Instituut te Nijmegen, de Technische Universiteit Eindhoven; de Erasmusuniversiteit te Rotterdam. Als buitenlandse adressen kunnen we noemen: het Historisch Archief op Curaçao, de Katholieke Universiteit Leuven, de Orthodoxe Akademie op Kreta en de Federale Universiteit in Belo Horizonte, Brazilië.

Wat niet een dergelijke bestemming kon krijgen - en dat was nog heel wat! - heeft zijn weg gevonden naar een antiquariaat of had als triest eindstation: 'oud papier'. Toch overheerst aan het einde van de rit (mei 1995) een gevoel van voldoening. Een niet gering gedeelte van het bibliotheekbestand heeft immers een plaats kunnen krijgen waar het deskundig wordt behandeld en bereikbaar is voor het geïnteresseerde publiek. Wat de congregatie had opgebouwd in bijna anderhalve eeuw met het oog op de vorming van haar leden en ten behoeve van

haar activiteiten, blijft zo het algemeen welzijn dienen.

Rest nog te vermelden dat van de vrijgekomen ruimtes een nuttig gebruik wordt gemaakt. Ter sprake kwamen reeds het onderbrengen van het Dekenaal Centrum en de inrichting van het congregationeel museum. Andere ruimtes worden gebruikt door het Centrum Lectuurvoorziening Missionarissen, het Katechetisch Centrum Midden-Brabant, Vraag en Aanbod Internationaal. Ook is een ruimte door verbouwing geschikt gemaakt voor eigen gebruik.

Wie had in 1962, nog maar drieëndertig jaar geleden, kunnen denken dat het zo zou lopen met de Centrale Bibliotheek Fraters?

frater Remigius Heesbeen

